

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

УДК 94(477-25):378 «18»

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.47223

ШКОЛА ІСТОРИКІВ УНІВЕРСИТЕТУ Св. ВОЛОДИМИРА: ШТРИХИ ДО ТВОРЧОГО ПОРТРЕТУ ВАСИЛЯ ФЕДОРОВИЧА ДОМБРОВСЬКОГО

© О. О. Тарасенко

У статті вишановується особистість українського історика, вченого, професора Університету Св. Володимира, археографа Василя Федоровича Домбровського (1810–1845) та розглядається його життєвий шлях, педагогічна і наукова діяльність та спадщина, праця в Київській археографічній комісії в історіографії другої половини XIX – початку XXI ст.

Ключові слова: Василь Федорович Домбровський, історична освіта, історична наука, Університет Св. Володимир

The article is devoted to the honored personality of the Ukrainian historian, scholar, Professor of St. Volodymyr University, the specialist in the study and publication of early texts, Vasyl' Fedorovych Dombrovsky (1810–1845) and is examined his life, teaching, scientific activity and heritage, work in Kyiv Archaeological Commission in the historiography of the second half of XIX – early XXI centuries

Keywords: Vasyl' Fedorovych Dombrovsky, historical education, historical science, St. Volodymyr University

1. Вступ

Важливим напрямком сучасної історичної науки є неупереджене, всебічне дослідження життя, наукової діяльності та наукової спадщини попередніх поколінь істориків України, які зробили свій внесок у розвиток освіти, науки, культури України, сформували традиції українського освітянського та наукового простору. У цьому контексті актуальним та непересічним є досвід істориків Київського університету, школа істориків якого займає гідне місце в історії освіти і науки України. Автор статті досліджує проблему «Школа істориків Університету Св. Володимира XIX ст. в історіографії».

Біля витоків виникнення школи істориків Університету Св. Володимира стояли перший ректор, вчений-енциклопедист, українознавець Михайло Олександрович Максимович (1804–1876) [1], професор всесвітньої історії Володимир Францевич Цих (1805–1837) [1] та професор кафедри російської історії Василь Федорович Домбровський (1810–1845) [1].

Потреба українських вчених в першій половині XIX ст. об'єднати свої зусилля у дослідженні історії України, створити програму її вивчення та виховати фахову генерацію вчених і викладачів спричинили появу школи істориків Університету Св. Володимира [2–4].

2. Обґрунтування дослідження

Пошанування особистості і наукового доробку Василя Федоровича Домбровського є предметом нашого дослідження. 205 років віддаляє нас сьогодні від дня його народження та 170 років – від дня смерті.

Життєвий та науковий шлях В. Ф. Домбровського був висвітлений в ювілейному виданні «Біографічного словаря професорів и преподавателей Університета Св. Володимира (1834–1884)» [1]. Короткі відомості про історика містив енциклопедичний словник Блокгауза та Ефрона у 1893 р. [5].

Через сто років діяльність В. Ф. Домбровського у становленні Тимчасової комісії для розгляду давніх актів – Київської археографічної комісії – вивчали О. І. Журба та М. П. Ковальський [6]. О. І. Журба у нарисі про історію і діяльність Київської археографічної комісії розглянув археографічну діяльність В. Ф. Домбровського [7]. Про вченого як викладача кафедри історії Росії у 1993 р. нагадала автор статті [8]. Вона ж 1995 р. проаналізувала викладацьку та наукову діяльність історика [4]. Робота українського архівіста В. Ф. Домбровського була окреслена О. Ковалем у 1999 р. в біобібліографічному довіднику про українських архівістів [9]. До особистості вченого у 2010 р. звернулася автор статті у дослідженні до 175 річного ювілею Київського університету [10] та у статті в 2011 р. про діяльність учених Університету Св. Володимира в Київській археографічній комісії у 50–80-х роках XIX ст. [11]. Електронна енциклопедія України містить коротку замітку Л. В. Шевченко про історика [12].

3. Мета дослідження

Мета дослідження – дослідити вивчення життєвого шляху, педагогічної та наукової діяльності, наукової спадщини В. Ф. Домбровського в історіографії другої половини XIX – початку XXI ст.

4. Методи дослідження

Методологічну й теоретичну основу статті, яка є історико – біографічним дослідженням, складають принципи об'єктивності й історизму.

5. Життєвий шлях та наукова діяльність Василя Федоровича Домбровського

Життєвий шлях Василя Федоровича Домбровського був коротким – всього тридцять п'ять років. Народився у місті Гомелі Могилевської губернії у родині городничого. Початкову освіту здобув у повітовому училищі та Могилевській гімназії. Після смерті батька мати перевезла сина до Ніжина та віддала на навчання у Ніжинську гімназію вищих наук, де майбутній історик провчився сім років (1825–1831). Його наставник, вчитель латини Іван Григорович Кульжинський (1803–1884) – педагог, публіцист, мемуарист, відзначав надзвичайну працьовитість юнака. Після закінчення гімназії із званням кандидата і медаллю Домбровський через сімейну матеріальну скруту почав працювати наглядачем у пансіоні при ліцеї, виконував обов'язки вчителя німецької мови при гімназії. Під час ніжинського періоду життя молодий Домбровський ґрунтовно опанував класичні мови, вільно розмовляв французькою та німецькою мовами [1].

За свідченням товаришів по навчанню гімназист Домбровський виділявся гострим розумом, вмів пожартувати, був приємним співбесідником, чудово розповідав, користувався симпатією товаришів, серед яких був Євген Павлович Гребінка (1812–1848) – майбутній український письменник, педагог, видавець, котрий у ці ж самі роки навчався в гімназії. У старших класах, за прикладом Миколи Васильовича Гоголя (1809–1852) – українського і російського прозаїка, драматурга, поета, історика, фольклориста, який вчився в гімназії у 1821–1828 роках, Василь Домбровський видавав рукописний літературний часопис, в якому за літературну частину відповідав Гребінка, а головним критиком був сам видавець [1].

Обдарованість, здібності, працелюбність, педагогічні якості В. Ф. Домбровського виділяли його із оточення і спричинили вдалу викладацьку кар'єру: 1833 р. у Київському повітовому училищі вчитель історичних наук, 1835 р. – вчитель географії Київської губернської гімназії, у 1836 р. – Першої київської гімназії, в якій у 1838 р. став старшим вчителем історії [1].

Прекрасний дар слова та чудова пам'ять В. Ф. Домбровського, виявлені ним при викладанні, звернули на нього увагу попечителя Київського навчального округу та колишнього міністра освіти С. С. Уварова, який після прослуханих лекцій Домбровського в гімназії, викликав його у Санкт-Петербург для ознайомлення із методом викладання хронології та історії педагога Олександра Феліксівича Язвинського та методикою викладання російської історії Миколи Герасимовича Устрялова (1805–1870) – російського історика, археографа, придворного історіографа, професора Санкт-Петербурзького університету, автора підручників з історії для гімназій. Після повернення у Київ, В. Ф. Домбровський був призначений викладачем, 19 січня 1838 р. – ад'юнктом, 28 березня 1840 р. – виконуючим обов'язки екстраординарного професора в Університет Св. Володимира на кафедрі всесвітньої та російської

історії і статистики [1]. У 1838–1844 роках В. Ф. Домбровський був вчителем географії та історії у Київському інституті шляхетних дівчат. У 1839 р. історик був відряджений для огляду навчальних закладів Волинської губернії. У 1843 р. вчений був призначений членом Тимчасової комісії для розгляду давніх актів (1843–1921), яка у літературі традиційно називається Київською археографічною комісією [13]. У 1844 р. В. Ф. Домбровський був прийнятий у Копенгагенське королівське товариство північних антикварів [1].

За спогадами студента Миколи Гербеля (1827–1883) – російського поета, перекладача, редактора, видавця, студенти із задоволенням відвідували лекції В. Ф. Домбровського, аудиторія завжди була повною [14]. Популярності вченого серед київської інтелігенції сприяли цікаві привселюдні лекції з російської історії, які він започаткував і проводив протягом двох зим 1841–1842 рр.

За тимчасовим статутом 1833 р., спеціально розробленим для Імператорського Університету Св. Володимира, історико-філологічне відділення мало спільну кафедру всесвітньої та російської історії і статистики [4]. Об'єднання всесвітньої та російської історії на одній кафедрі можна пояснити обережністю російського уряду щодо впровадження вивчення російської історії як вітчизняної на Правобережній Україні, яка ще нещодавно офіційно визнавалася польським краєм, та недостатньою кількістю кваліфікованих викладачів на той час [4, 10]. Перші два роки після відкриття університету російську історію не викладали, її вивчення планували розпочати на старших курсах – третьому та четвертому [4].

Лекції з російської історії у 1836–1837 навчальному році за сприятливих умов і при помітному зацікавленні зі сторони київської інтелігенції почав викладати вихованець Петербурзького Головного педагогічного інституту – ад'юнкт, згодом заслужений екстраординарний професор всесвітньої історії Олексій Іванович Ставровський (1811–1882) [1].

Однак фундатором предмету російської історії в університеті з повним правом вважається Василь Федорович Домбровський, який викладав його у 1838–1845 рр. [4]. За прийнятим у 1842 р. новим статутом Університету Св. Володимира було роз'єднано кафедри російської та всесвітньої історії. На кафедрі російської історії за штатним розкладом доручалося викладати її предмет одному професору [4, 10].

Восени 1844 р. через хворобу, а потім смерть В. Ф. Домбровського викладання російської історії в університеті припинилося взагалі.

Василь Федорович Домбровський вивчав історію правобережних українських земель. Зібрані у 1839 р. під час відрядження для огляду навчальних закладів Волинської губернії матеріали він опублікував у нарисах «Острожская старина» та «Луцк», які були написані подорожніми нотатками. Поряд із викладом літописних і відомих історичних фактів автор наводив і свої особисті враження від описуваних місць. Праці були одними з перших краєзнавчих досліджень Правобережжя України, для свого часу становили значний науковий інтерес. Друкувалися вони у започаткованому М. О. Максимовичем альманасі «Киевлянин» [4].

У нарисі «Острожская старина» [15], вчений простежив родовід та діяльність князів Острозьких, нащадків князів галицьких, які упродовж поколінь боронили Волинь і Поділля від нападу кримських татар, від початку XV ст. виступили проти Польщі на боці Великого князівства Литовського, відстоювали православну віру на українських землях. Історик нагадав про заснований у 1624 р. в Острозі Колегіум єзуїтів, відзначив останки Острозького замку, Богоявленську церкву та Острозьку друкарню, в якій Іван Федоров при підтримці князя Костянтина Острозького вперше у 1581 році видрукував Біблію слов'янською мовою [4].

Історії міста Луцька присвячений нарис «Луцк» [16]. Автор дослідив помітну роль міста в історії Русі XI–XII ст., за літописними відомостями розглянув його минуле, відзначив превеликий вплив у краї католицької віри із кінця XVI ст., проникнення єзуїтів і будівництво у 1609 р. єзуїтського колегіуму в литовському замку міста, знищення стародавніх православних храмів, боротьбу уніатів і католиків, появу кляшторів і костьолів. Підсумував, що зміна релігії спричинила до викоренення української народності у краї, а від початку XVIII ст. польська мова поступово витіснила українську. Змалював старожитності Луцька: замок Вітовта, храм Св. Дмитра, кафедральний Луцький костьол із семінарією єзуїтів, греко-латино-слов'янську школу Христо-Воздвиженського братства [4].

В. Ф. Домбровський перекладав іноземну мемуаристику [17]. Відомостями про Московію XVI ст. збагатилася європейська думка після подорожі посла Іоанна Кобенцеля від імператора Максиміліана II до Московського царства у 1573 р. Вчений переклав з латини лист Іоанна Кобенцеля до австрійського кореспондента, в якому автор розповів про релігійний побут Московії: описав християнські звичаї, обряди, шанування віри, проведення служби, відзначав багатство і пишність царського двору, географію Московії [4].

У праці «Очерк г. Чернигова и его области в древнее и новое время» [18], опублікованій у 1846 р. після смерті В. Ф. Домбровського, автор, повторив відомості літописів, окреслив історію Сіверських земель та Чернігова у стародавній і новий час [4].

Історію Кременецького замку розглянув вчений у невеличкій праці «О Кременецком замке» [19], опублікованій у 1850 р. Нагадав, що 1241 р. війська хана Батия не оволоділи ним після тривалої облоги. У 1366 р. місто відійшло до Литви, яка значно укріпила замок, що допомагало відбивати напади кримських татар. Історик дослідив, що протягом XV – першої половини XVII ст. Кременець був важливим торговельно-ремісничим центром Волині, після Люблинської унії 1569 р. відійшов до Річі Посполитої, а напередодні Визвольної війни українського народу середини XVII ст. Кременецька фортеця була однією з найбільших і наймогутніших у Польщі. Проте з кінця XVII – до середини XIX ст. замок вже мав занедбаний стан. У Кременці 1746 р. був збудований єзуїтський костьол, в якому з 1819 р. працював Волинський ліцей, а з 1842 р. Волинська духовна семінарія [4].

Вчені Університету Св. Володимира були серед перших і постійних працівників Київської археографічної комісії, яка була заснована у Києві як спеці-

лізована наукова інституція для вивчення та розробки практичних, теоретичних і методичних проблем археографії та офіційно існувала як урядова установа при канцелярії Київського військового, Подільського і Волинського генерал-губернатора, була першою загальноукраїнською інституцією та одним із найбільших і найавторитетніших центрів виявлення, вивчення та публікації джерел історії України XIV–XVIII ст. на Наддніпрянщині.

Київська археографічна комісія консолідувала українських істориків і археографів Наддніпрянської України, в основному вчених Університету Св. Володимира [11].

Внесок професора Університету Св. Володимира В. Ф. Домбровського у формування української археографії у 50-ті роки XIX ст. був цінний і важливий. Вчений був одним із чотирьох членів-співзасновників Київської археографічної комісії [20]. Підпис історика поруч із підписами М. О. Максимовича, М. Д. Іванишева, С. І. Шодуара, стояв під актом 19 листопада 1843 р. її установчого засідання. Професору Домбровському було доручено редагувати історичні пам'ятки її видань, юридичні – мав редагувати професор Іванишев, а пам'ятки словесності й освіти – професор Максимович [20].

21 січня 1844 року були визначені перші кроки роботи членів Київської археографічної комісії: М. О. Максимович мав опрацьовувати акти Луцького братства, М. Д. Іванишев – вивчати юридичну пам'ятку «Устав на волоки» 1577 року, В. Ф. Домбровський – пояснити появу та розповсюдження унії на Правобережній Україні, досліджуючи луцькі та володимирські актові книги [11].

Як зазначає дослідник історії Київської археографічної комісії О. І. Журба [7], саме завдяки зусиллям і наполегливій праці В. Ф. Домбровського були збережені безцінні пам'ятки минулого Волині. Результатом наукової експедиції історика влітку 1843 р. на Волинь за маршрутом Київ – Житомир – Кременець – Почаїв – Луцьк – Володимир-Волинський – Київ (понад 1000 км) було зібрано документи, що склали фундаментальну джерельну базу видань Київської археографічної комісії. Важливою була діяльність вченого у складанні коротких описів архівів на Волині, де на той час збереглося чимало рукописних реліктів та судово-адміністративних книг XVII – XVIII ст. Першим із діячів Київської археографічної комісії В. Ф. Домбровський оцінив значення актових книг для історичної науки і археографії [6] та зробив спробу їхньої класифікації. [7].

Із кінця 50-х р. XIX ст. видавнича діяльність Київської археографічної комісії велася переважно через публікацію матеріалів актових книг Правобережної України. Зібрані В. Ф. Домбровським історичні документи стали джерельною базою перших її видань. За підрахунками О. І. Журби вони становили 31 % загальної кількості документів, що увійшли до двох перших відділів першого тому «Памятников» [7]. А висловлені істориком думки й запропоновані теми (видання матеріалів з історії унії, про життя на Волині князя А.М. Курбського) були здійснені у наступних працях його колегами.

6. Результати дослідження

Таким чином, в результаті проведеного дослідження нами було проаналізувати ступінь вивченості обраної теми в історіографії другої половини XIX – початку XXI ст. Апробація результатів дослідження була проведена автором статті у 1993 [8], 1995 [3, 4], 1996 [2], 2010 [10] та 2011 [11] роках.

7. Висновки

Дослідивши вивчення, на жаль, дуже короткого життєвого шляху, педагогічної, наукової діяльності та спадщини, праці у Київській археографічній комісії українського історика, професора Університету Св. Володимира, археографа Василя Федоровича Домбровського (1810–1845) в історіографії другої половини XIX – початку XXI ст., вважаємо, що він має посісти почесне місце серед викладачів і вчених України першої половини XIX ст.

Підсумуємо, своєю педагогічною працею та власним дослідницьким прикладом історик надихав сучасників вивчати історію рідної землі, краю, міста, досліджувати історичну і культурну спадщину українського народу. Внесок професора Університету Св. Володимира Василя Федоровича Домбровського у формування української археографії був вагомим для свого часу і позитивно позначився на її роботі. Представник школи істориків Університету Св. Володимира Василь Федорович Домбровський стояв біля витків школи істориків закладу, започатковував її традиції.

Література

1. Иконникова, В. С. Биографический словарь профессоров и преподавателей Университета Св. Владимира (1834–1884) [Текст] / В. С. Иконников. – Киев : Тип. Ун-та Св. Владимира, 1884. – 848 с.
2. Тарасенко, О. Класична наукова школа істориків Київського університету Св. Володимира у XIX ст. [Текст] / О. Тарасенко // Історія. Частина I: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Х. : Око, 1996. – С. 225–228.
3. Тарасенко, О. Внесок наукової школи істориків Київського університету у становлення національної історичної освіти і науки [Текст] / О. Тарасенко // Збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції «Образ епохи. Культурне середовище Києва кінця XIX – початку XX ст.». Київ, Будинок вчених НАН України 20–22 листопада 1995 р. – К. : Міжнародний Фонд «Відродження», 1995. – С. 152–154.
4. Тарасенко, О. Становлення та розвиток історичної освіти і науки у Київському університеті у 1834–1884 рр. [Текст] / О. Тарасенко. – К. : Логос, 1995. – 276 с.
5. Брокгауза, Ф. А. Домбровський, В. Ф. Энциклопедический словарь [Текст] / Ф. А. Брокгауза, И. А. Ефрона. – СПб., 1893. – 945–946 с.
6. Журба, О. І. Значення діяльності В. Ф. Домбровського у становленні Київської археографічної комісії [Текст] / О. І. Журба, М. П. Ковальський // Вісник Київського університету. Історичні науки. – 1989. – Вип. 31. – С. 48–54.
7. Журба, О. І. Київська археографічна комісія 1843 – 1921. Нарис історії і діяльності [Текст] / О. І. Журба. – К. : Наукова думка, 1993. – 186 с.
8. Тарасенко, О. О. Становлення вітчизняної історичної освіти у Київському університеті [Текст] / О. О. Тарасенко // 150 років розвитку вітчизняної історичної науки в Київському університеті: Матеріали Республіканської науково-практичної конференції. Київ, 20–21 жовтня 1992 р. – К., 1993. – С. 39–43.

9. Коваль, О. Домбровський Василь Федорович. Українські архівісти: Біобібліографічний довідник [Текст] / О. М. Коваль. Упоряд. О. М. Коваль, І. Б. Матяш, В. С. Шандра. – Випуск перший (XIX ст. – 1930-ті рр.). – К., 1999. – 117 с.

10. Тарасенко, О. О. З історії становлення та розвитку історичної освіти в Київському імператорському університеті Св. Володимира (до 175 річчя від дня заснування) [Електронний ресурс] / О. О. Тарасенко // Історична думка. – 2010. – № 1 (2). – 59 с. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarasenko_IS.pdf

11. Тарасенко, О. О. Діяльність учених Університету Св. Володимира в Київській археографічній комісії у 50–80-х роках XIX ст. [Текст] / О. О. Тарасенко // Київ у соціокультурному просторі XIX–XXI століть: національний та європейський контекст: матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 13 квітня 2011 р. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – С. 67–72.

12. Шевченко, Л. В. Домбровський Василь Федорович [Електронний ресурс] / Л. В. Шевченко // Енциклопедія історії України. Т. 2: Г–Д. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2004. – 688 с. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/index.php?encyclp&termin=Dombrovsky_V

13. Ясь, О. В. Київська археографічна комісія [Електронний ресурс] / О. В. Ясь // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка–Ком. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2007. – 528 с. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Kyivska_arkh_komisiya

14. Гербель, М. Лицей князя Безбородко. Гимназия высших наук и лицей кн. Безбородько [Текст] / М. Гербель. 2-е изд. перер. и доп. – СПб., 1881. – 474 с.

15. Домбровський, В. Ф. Острожская старина [Текст] / В. Ф. Домбровський // Киевлянин. – Кн. I. – 1840. – С. 81–118.

16. Домбровський, В. Ф. Луцк [Текст] / В. Ф. Домбровський // Киевлянин. – Кн. II. – 1841. – С. 49–67.

17. Домбровський, В. Ф. Письмо Иоанна Кобенцеля о России XVI ст. (перевод с латинского) [Текст] / В. Ф. Домбровський // Журнал министерства народного просвещения. – Ч. XXXV. – Отд. II. – 1842. – С. 127–153.

18. Домбровський, В. Ф. Очерк г. Чернигова и его области в древнее и новое время [Текст] / В. Ф. Домбровський. – Киев, 1846. – 49 с.

19. Домбровський, В. Ф. О Кременецком замке [Текст] / В. Ф. Домбровський // Киевлянин. – 1850. – С. 39–44.

20. Левицкий, О. И. Пятидесятилетие Киевской комиссии для разбора древних актов (1843 – 1893): Историческая записка о её деятельности [Текст] / О. И. Левицкий. – Киев, 1893. – 142 с.

References

1. Ikonnikova, V. S. (1884). Biograficheskij slovar' professorov i prepodavatelej Universiteta Sv. Vladimira (1834–1884). Kyiv : Tip. Un-ta Sv. Vladimira, 848.
2. Tarasenko, O. (1996). Klyasychna naukova shkola istorykiv Kyi'vs'kogo universytetu Sv. Volodymyra u HIN st. Istorija. Chastyna I: Tezy ta povidomlennja III Mizhnarodnogo kongresu ukrai'nistiv. Kharkiv : Oco, 225–228.
3. Tarasenko, O. (1995). Vnesok naukovoi' shkoly istorykiv Kyi'vs'kogo universytetu u stanovlennja nacional'noi' istorychnoi' osvity i nauky. Zbirnyk tez dopovidej Mizhnarodnoi' naukovoi' konferencii' «Obraz epochy. Kul'turne seredovyshhe Kyjeva kincja HIN – pochatku HN st.». Kyi'v, Budynok vchennyh NAN Ukra'iny 20-22 lystopada 1995 r. Kyiv : Mizhnarodnyj Fond «Vidrodzhennja», 152–154.
4. Tarasenko, O. (1995). Stanovlennja ta rozvytok istorychnoi' osvity i nauky u Kyi'vs'komu universytetu u 1834–1884 rr. Kyiv. : Logos, 276.

5. Brokgauza, F. A., Efrona, I. A. (1893). Dombrovskij, V. F. Jenciklopedicheskij slovar'. SPb, 945–946.
6. Zhurba, O. I., Koval's'kyj, M. P. (1989). Znachennja dijtal'nosti V. F. Dombrov'skogo u stanovlenni Kyi'vs'koi' arheografichnoi' komisii'. Visnyk Kyi'vs'kogo universytetu. Istorychni nauky, 31, 48–54.
7. Zhurba, O. I. (1993). Kyi'vs'ka arheografichna komisija 1843–1921. Narys istorii' i dijtal'nosti. Kyiv : Naukova dumka, 186.
8. Tarasenko, O. O. (1993). Stanovlennja vitchyznjanoi' istorychnoi' osvity u Kyi'vs'komu universyteti. 150 rokov rozvytku vitchyznjanoi' istorychnoi' nauky v Kyi'vs'komu universyteti: Materialy Respublikans'koi' naukovo-praktychnoi' konferencii'. Kyi'v, 20-21 zhovtnja 1992 r. Kyiv, 39–43.
9. Koval', O. I. (1999). Dombrovskij Vasyľ Fedorovych. Ukrai'ns'ki arhivisty: Biobibliografichnyj dovidnyk. Vypusk pershyj (XIX st. – 1930-ti rr.). Kyiv, 117.
10. Tarasenko, O. O. (2010). Z istorii' stanovlennja ta rozvytku istorychnoi' osvity v Kyi'vs'komu imperators'komu universyteti Sv. Volodymyra (do 175 richchja vid dnja zasnuvannja). Istorychna dumka, 1 (2), 59. – Available at: http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarasenko_IS.pdf
11. Tarasenko, O. O. (2011). Dijal'nist' uchenyh Universytetu Sv. Volodymyra v Kyi'vs'kij arheografichnij komisii' u 50–80-h rokah HIIH st. Kyiv u sociokul'turnomu prostori HIIH–HII stolit': nacional'nyj ta jevrops'kyj kontekst: mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf., 13 kvitnja 2011 r. Kyiv. : Kyi'vs'k. un-t imeni Borysa Grinchenka, 67–72.
12. Shevchenko, L. V. (2004). Dombrovskij Vasyľ Fedorovych. Encyklopedija istorii' Ukrai'ny. T. 2: G-D. Redkol.: V. A. Smolij (golova) ta in. NAN Ukrai'ny. Instytut istorii' Ukrai'ny. Kyiv : Naukova dumka, 688. – Available at: http://www.history.org.ua/index.php?encyclp&termin=Dombrovsky_V
13. Jas', O. V. (2007). Kyi'vs'ka arheografichna komisija. Encyklopedija istorii' Ukrai'ny: T. 4: Ka-Kom. Redkol.: V. A. Smolij (golova) ta in. NAN Ukrai'ny. Instytut istorii' Ukrai'ny. Kyiv : Naukova dumka, 528. – Available at: http://www.history.org.ua/?termin=Kyivska_arkh_komisiya
14. Gerbel', M. (1881). Licej knjazja Bezborodko. Gimnazija vysshih nauk i licej kn. Bezborod'ko. 2-e izd. perer. i dop. SPb., 474.
15. Dombrovskij, V. F. (1840). Ostrozhskaja starina. Kievljanin. Kn. I., 81–118.
16. Dombrovskij, V. F. (1841). Luck. Kievljanin. Kn. II, 49–67.
17. Dombrovskij, V. F. (1842). Pis'mo Ioanna Kobencelja o Rossii HVI st. (perevod s latinskogo). Zhurnal ministerstva narodnogo prosveshhenija. Ch. HHHV. Otd. II, 127–153.
18. Dombrovskij, V. F. (1846). Ocherk g. Chernigova i ego oblasti v drevnee i novoe vremja. Kyiv, 49.
19. Dombrovskij, V. F. (1850). O Kremeneckom zamke. Kievljanin, 39–44.
20. Levickij, O. I. (1893). Pjatisjatiletie Kievskoj komissii dlja razbora drevnih aktov (1843–1893): Istoricheskaja zapiska o ejo dejatel'nosti. Kyiv, 142.

*Рекомендовано до публікації д-ром істор. наук Салатою О. О.
Дата надходження рукопису 17.06.2015*

Тарасенко Ольга Олексіївна, кандидат історичних наук, доцент, кафедра історії України, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053
E-mail: Olgatarasenko@ukr.net